

Recenze monografie Buriánek, J. & Podaná, Z. (2023): Násilí tváří v tvář: Zkoumání kalamitních podob partnerských vztahů. Praha: SLON

Hedvika Boukalová
Policejní prezidium České republiky

Publikace *Násilí tváří v tvář: Zkoumání kalamitních podob partnerských vztahů*, která vyšla v roce 2023, se v 10 kapitolách na asi 180 stranách věnuje problematice partnerského násilí. Uvádí výsledky vlastního výzkumného projektu *Partnerské násilí: diferenciací jeho podmínek, měření a hodnocení*, který se, s unikátním využitím informací od obou partnerů, věnuje jak otázkám prevalence a hlavních forem vztahového násilí, tak otázkám závažnosti, důsledků, motivů násilí, situačních aspektů, dynamiky párů a roli těchto fenoménů v partnerském násilí. Zaměřuje se také na prvek moci a možnosti jejího uplatňování ve vztahu. Zjištění z projektu jsou v knize průběžně diskutována v kontextu aktuálních zahraničních i tuzemských studií.

V první kapitole se autoři věnují vymezení pojmů a teoretickým východiskům práce. Již zde pokládají otázku o genderové symetrii či asymetrii v partnerském násilí, která se pak prolíná celou publikací a kterou lze považovat za aktuální a důležitou i z hlediska struktury nabízených služeb pro oběti partnerského násilí. Opomenuty nejsou ani souhrny výsledků tuzemských i evropských výzkumů, které nabízejí zajímavá srovnání situace České republiky v kontextu Evropy a poukazují na specifika naší země ve vnímání domácího násilí i v reakcích na závažný násilný incident.

Následující kapitoly se již specificky zaměřují na postup a výstupy šetření.

Druhá kapitola rámuje metodologické nároky a úskalí projektu. Autoři zde informují o tom, jak se vypořádali s rekrutací párů či zajištěním dostatečné anonymity při sběru párových dat značně citlivého tématu. Sekundární viktimizace dotazovaných byla minimalizována tak, že dotazník neobsahoval podrobný popis aktů, ale spíše reflexi mocenského uspořádání ve vztahu, posuzování významu násilí a jeho důsledků. Zaměřoval se také na různé formy násilí z hlediska jejich funkce a reflexe ze strany aktérů, případně na střídání rolí. Pilotáž projektu byla realizována na souboru vysokoškolských studentů. Samotnému sběru dat předcházelo důkladné školení tazatelů. Na základě kvótního výběru pak autoři dospěli k získání dat od 517 párů žijících společně v domácnosti a 665 samostatných respondentů; celkem od 1699 osob.

Ve třetí kapitole jsou uvedeny podíly osob, které se setkaly s viktimizací či pácháním násilí ve vztahu. Výstupy jsou konfrontovány s předchozím výzkumem Pikálkové et al. (2015). Výzkum se zaměřuje i na souvislosti jednotlivých forem násilí a srovnání vzorku jednotlivců se vzorkem párů. Zde se ukazuje, že ženy dotazované jednotlivě uvádějí vyšší viktimizaci, než ženy dotazované v páru. Zjišťovány byly také další souvislosti, jako například demografické spojitosti nebo okolnosti fyzického či sexuálního napadení s odlišením násilí jako odvety či reakce na předchozí útok.

Čtvrtá kapitola se věnuje zvolené problematice v zajímavé perspektivě symbolického násilí, tedy násilí jako nadvlády. A to buď v podobě násilí jako nástroje reprodukce strukturní nerovnosti nebo jako prostředku rekonstrukce partnerského uspořádání. S ohledem na vysokou míru reciprocit násilného jednání a kromě sexuálního násilí převažující genderovou symetrii se jeví jako slibnější druhá z uvedených domněnek. Autoři však upozorňují, že vycházejí z údajů o frekvenci a prevalenci, nikoliv z analýzy razance násilí nebo důsledků násilného jednání.

Pátá kapitola srovnává výpovědi o násilí mezi partnery a přináší mimo jiné informace o relativně nízké konzistenci výpovědí o násilí mezi partnery. Vyšší konzistence výpovědí se objevuje u sexuálního násilí, kde se projevuje genderová asymetrie. Ženy jsou viktimizovány častěji, než muži. Autoři také uplatňují Johnsonovu typologii dělící násilí na to, které je motivované snahou partnera mocensky ovládat a udržovat si dominantní pozici ve vztahu (intimní terorismus), a na to, které reaguje na bezprostřední konflikt ve vztahu či stres představující neadekvátní reakci na situaci (situační násilí). Z pohledu mužů je pak situační párové násilí spíše asymetrické, častěji páchané partnerkami, zatímco intimní terorismus symetrický. Z pohledu žen je situační násilí symetrické a intimní terorismus je disproporčně více páchan mužmi. Tyto rozdíly poukazují na význam metodologie konkrétních výzkumů pro srovnatelnost jejich výstupů.

Šestá kapitola se věnuje dynamice párové komunikace se zaměřením na výskyt komunikačního vzorce demand-withdraw (požadování / stažení se) a sleduje jeho souvislost s výskytem párového násilí. Shledává mimo jiné větší pravděpodobnost výskytu tohoto vzorce u hůře socioekonomicky situovaných osob a u těch, které

zažívají reciproční násilí či se deklarují pouze jako oběti násilí. Je také spojen s viktimizací fyzickým násilím u žen a psychickým násilím u obou pohlaví.

Sedmá kapitola se věnuje dělbě rolí a jejímu vztahu k partnerskému násilí. Potvrzuje očekávání, že nerovná dělba rolí a přístup ke zdrojům ve vztahu souvisí s násilím, a to jak s viktimizací, tak s pácháním jakékoliv formy násilí. Nejtěsněji pak s psychickým násilím. Autoři zvažují také oboustrannou provázanost těchto jevů.

V osmé kapitole se autoři zaměřují na spokojenost s partnerským vztahem a souvislost s násilím. Ukazuje se, že ti, kdo zažívají větší nespokojenost, také častěji uvažují o odchodu ze vztahu. Naopak vyšší spokojenost je spojena s absencí partnerského násilí.

Devátá kapitola se dívá na mezigenerační přenos násilí a potvrzuje předpoklady ohledně souvislosti mezi zkušeností s násilím v prostředí rodiny původu a partnerským násilím v aktuálním vztahu. S předchozími zkušenostmi s násilím v rodinném prostředí roste riziko viktimizace a násilí reciproční povahy. Objevuje se vyšší míra viktimizace násilím ze strany partnera u žen a u mužů roste riziko páchání násilí, což, jak autoři konstatují, je ve shodě se zahraničními metaanalytickými studiemi. Pokud v původní rodině zažili násilí oba partneři, roste riziko intimního terorismu.

Desátá kapitola pak shrnuje zásadní témata a zjištění uvedeného výzkumu.

Lze uzavřít, že samotné šetření bylo pečlivě připraveno a realizováno. Z prezentace výsledků a diskuse výsledků je patrný vhled celého týmu autorů do problematiky, propojení s vybranými teoretickými koncepcemi. Autoři prokazují také vynikající znalost designu dříve realizovaných výzkumů a možnosti či limity srovnání aktuálně prezentovaných zjištění s nimi. Kapitoly, i přes to, že jsou zpracovány různými autory, společně tvoří soudržnou mozaiku výstupů výzkumu a dobrý celek v rámci publikace. Publikace přináší velkou řadu zajímavých a inspirativních poznatků pro praxi i pro realizaci návazných výzkumů. Umožňuje také sledovat trendy v této oblasti zájmu v naší zemi.

Publikace je potenciálně zcela jistě zajímavá a přínosná pro profesionály z oblasti pomáhajících profesí, studenty, vyučující, členy vědeckých pracovišť. Pro další odborníky, kteří se s problematikou párového násilí nějakým způsobem setkávají i pro širší veřejnost se zájmem o problematiku.

Literatura

Pikálková, S., Podaná, Z., & Buriánek, J. (2015). *Ženy jako oběti partnerského násilí: Sociologická perspektiva*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON.